

KÜRESELLEŞME VE ÜNİVERSİTE

PROF. DR. HÜSNIYE CANBAY TATAR*
DOÇ DR. TANER TATAR**

Giriş

Küreselleşme üç temel boyut ile karşımıza çıkmaktadır. İlki, teknolojik gelişmelerle kendini belli eden bir olgu, ikincisi, bütün küreye belirli bir merkezden şekil verme amacını güden bir proje ve nihayet bu projeyi gerçekleştirmek için geliştirilen ideolojidir. Çoğunlukla olgu tarafı ile proje ve ideolojik boyutları birbirine karıştırılmaktadır. Bu sebeple küreselleşme adeta kutsanan ya da lanetlenen bir tutumla yargılanmaktadır. Bir olgu olarak değerlendirildiğinde özellikle iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki gelişmeye paralel olarak dünya, küre ölçekli ilişkiler ağına sahiptir. Ekonomik, siyasi, dinî, kültürel vd. birçok yönü ile karşılaştığımız bu ilişkiler, eğitim alanında da etkisini göstermektedir. Bir taraftan kültür üzerinde küresel farkındalık artmakta ve böylece kültürlerarası bir yakınlaşma doğmaktadır. Diğer taraftan ise kültürel öz farkındalık artmakta, bu da kendi kültürü ile dünyaya açılma ya da seslenme şeklinde beliren bir tutum ve davranış doğurmaktadır. Söz konusu tutum ve davranışlarda sömürge hayatı yaşamış olmakla, köklü gelenekleri ve zengin kültürü bulunmak arasında önemli farklılıklar görmek mümkündür. Benzer şekilde eğitimde kurumsallaşmasını gerçekleştirmiş ülkeler ile her yönü ile bağımlı eğitim sistemine sahip olanlar arasında, küreselleşmenin etkilerine

* İnönü Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi.

** İnönü Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi.

Yirminci yüzyılın son çeyreğinde, dünya çapında yeni bir ekonomi ortaya çıktı. Temeldeki ayırt edici özelliklerini tanımlamak, bu özellikler arasındaki benzeşmeyi ortaya koymak amacıyla, bu ekonomiyi enformasyonel, küresel ve ağ örgütlenmesine dayalı olarak nitelendirmek mümkündür.

maruz kalma bakımından önemli farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Küreselleşme, birinciler için yeni fırsatlar ve imkânlar sunmaktayken, ikinciler için bağımlılığı arttırmaktadır.

Yirminci yüzyılın son çeyreğinde, dünya çapında yeni bir ekonomi ortaya çıktı. Temeldeki ayırt edici özelliklerini tanımlamak, bu özellikler arasındaki benzeşmeyi ortaya koymak amacıyla, bu ekonomiyi enformasyonel, küresel ve ağ örgütlenmesine dayalı olarak nitelendirmek mümkündür. Enformasyoneldir, çünkü bu ekonomide birimlerin ya da ajanların (şirketler olsun, bölgeler olsun, ülkeler olsun) üretkenliği, rekabet gücü temelde verimli bir biçimde bilgiye dayalı enformasyon üretme, işleme ve uygulama kapasitelerine dayalıdır. Küreseldir, çünkü üretimin, tüketimin ve dolaşımın bileşenleri (sermaye, emek, hammadde, yönetim, enformasyon, teknoloji, piyasalar) kadar kilit faaliyetleri de ya doğrudan ya da ekonomik ajanlar arasındaki bağlantılar ağı üzerinden küresel ölçekte örgütlenmiştir. Ağ örgütlenmesine dayalıdır, çünkü yeni tarihsel koşullarda üretim küresel, girişim ağları arasındaki etkileşim ağı üzerinden gerçekleşir, rekabet burada

yaşanır. Bu yeni ekonomi 20. yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıktı, çünkü enformasyon teknolojisi devrimi bu ekonominin yaratılması için parçalanamaz maddi bir temel hazırladı. Söz konusu ekonominin bilgi-enformasyon temeliyle, küresel erişimi, ağlar oluşturmayı temel alan örgütsel yapısı ve enformasyon teknolojisi devrimidir (Castells 2008: 99-100).

Bütün bu değişimlerle ilişkili olmak üzere küreselleşmenin eğitim üzerindeki etkilerini birçok noktadan ele almak mümkündür: Birincisi eğitime yapılan kamu desteğinin azalması ve eğitim kurumlarının yeni kaynak arayışına girmeleri ve eğitimin ticarileşmesi, ikincisi, bilgi ekonomisi için bilgiye sahip ve üreten gerekli eleman ihtiyacını karşılamak amacıyla yükseköğretimin yaygınlaşması, üçüncüsü, millî eğitim sistemlerinin uluslararası standartlara kavuşması için yapılan baskılar, (Lee 2002: 158) dördüncüsü, mekândan bağımsız sanal eğitim, beşincisi ise diploma eğitimini aşan sürekli eğitimidir.

Küreselleşme ve Enformasyon Toplumu

Küreselleşme, dünyanın neresinde bir değer varsa alınıp, üretim bandından geçirilerek yozlaştırılmış bir metaya dönüştürülmek suretiyle bütün dünyaya pazarlanmasıdır. Küreselleşmenin eğitimle ilişkisi bağlamından bilgi de bir değer olarak üretim bandından geçirilmekte ve tüm dünyaya pazarlanmaktadır.

Küreselleşme bir taraftan enformasyonun eskiye nazaran daha hızlı ve daha geniş kapsamlı yayılmasını doğururken diğer taraftan bu süreç küreselleşmenin de itici gücü olmaktadır. Ancak, bu süreçte gerçeklerle efsaneler birbirine karışmaktadır. Zira teknolojinin sağladığı imkânlar aracılığıyla bilgiye herkesin erişiminin mümkün olduğu efsanesi karşısında, bilgi üretimi, paylaşımı ve ulaşımı hususunda önemli eşitsizliklerin varlığı gözlemlenmektedir. Bu çerçevede bazı hükümlerin aceleci verildiği ya da aşırı genellemeler ile sunulduğu görülmektedir. Özellikle bilgi toplumu teorileri çerçevesinde değerlendirme yapıldığında bu durum daha açık bir hâl almaktadır.

Eğitim meselesine enformasyon toplumu yaklaşımı ile bakanlar şu değişimleri beklemektedirler (Bozkurt, 2006: 216):

- Formel okul sınırlamaları enformasyon toplumunda ortadan kalkacaktır.
- Şimdiki kapalı eğitim sistemleri yerlerini bilgi ağlarına bırakacaktır.
- Bu durum gelişmiş bölgeler ile gelişmemiş bölgeler arasındaki boşluğu ortadan kaldıracaktır.
- Kendi kendine öğrenme, eğitimin ana şekli olacaktır. Formel eğitim sisteminde öğrenci öğretmen tarafından tek taraflı olarak öğretilmektedir. Enformasyon toplumunda öğretmen, özellikle bilgisayar desteği sayesinde bir danışman işlevi görecektir.
- Şimdiki eğitim zorunlu ve genç yaşta tamamlanıyor. Süreksizliklerin egemen olduğu enformasyon toplumunda yetişkinlerin eğitimi de büyük önem kazanacaktır.
- Kitle eğitimi yerini bireysel yeteneklere ve tercihlere uygun bir eğitim anlayışına bırakacaktır. Bir diğer ifade ile kişisel tarzda eğitim sistemi uygulamaya konulacaktır.

Eğitimde büyük değişikliklerin meydana gelmesi sanayileşme süreciyle birlikte başlamıştır. Tarla ya da ev işyeri olmaktan çıkınca, çocukların da fabrika hayatına uyacak şekilde hazırlanması gerekti.

Yukarıda "Olacaktır." hükmü ile biten beklentilere karşılık Drucker, daha temkinli davranmakta, eğitimin yeni bilgi toplumu gerçekliği karşısındaki sosyal amacı ve sorumluluğu, ciddi bir biçimde tartışılacağı düşüncesinden hareketle olması gerekenleri sıralamaktadır. Bu çerçevede o, eğitimin anahtar niteliğindeki birkaç gerekliliğini şöyle sıralamaktadır (Drucker 1991: 247-249):

- Bilgi toplumu için yapılan eğitimin sosyal bir amacı olacaktır. Değerlerden yoksun bir eğitim olmayacaktır.
- Gerekli olan eğitim sistemi, açık bir sistem olmalıdır. Eğitimi ileri seviyede olanlarla, diğerleri arasındaki çizgiyi geçilmesi mümkün olmayan bir

engel hâline getirmemelidir. Kökenleri, varlık durumları ya da önceki öğrenimleri ne olursa olsun, yeterli ve başarılı kimseler için eğitim yolu ve eğitim aracılığıyla toplum içinde yükselme yolu açık olmalıdır.

- Geleneksel sistemde eğitim belirlenmiş bir süre kapsamında yapılır. Bilgi toplumunda ise bitmiş eğitim diye bir şey yoktur. İleri düzeyde eğitim görmüş kişilerin bile, tekrar okula geri gelmeleri gerekir.
- Eğitim artık okulla sınırlı kalmaz. İşveren durumundaki her kurumun öğretmenlik yapması gerekir.
- Şirketler, çalıştırdıkları kişilerin, özellikle de yöneticilerin devam eden eğitimlerini giderek daha çok üstlenmektedirler.
- "Meritokrasi"nin yozlaşarak "plütokrasi"ye dönüşmesini önlemek, eğitimin sosyal sorumluluğudur. Diploma, bir "sınıf" sembolü haline gelmemelidir. Dolayısıyla diplomanın yeteneğin takdiri yerine, yeteneğin önüne dikilen bir engel hâline gelmemesi için özen gösterilmelidir. Durumları iyi olan ve kendileri de ileri düzeyde eğitim görmüş anne-babaların çocukları daima avantajlı olacaktır. Ancak, bu avantaj, başkaları için aşılması mümkün olmayan bir engel hâline gelmemelidir.

Eğitimde büyük değişikliklerin meydana gelmesi sanayileşme süreciyle birlikte başlamıştır. Tarla ya da ev işyeri olmaktan çıkınca, çocukların da fabrika hayatına uyacak şekilde hazırlanması gerekti. Sanayileşen İngiltere'de maden ocağı

ya da fabrika sahipleri, ister tarladan, isterse el işçiliği gerektiren bir işten gelsin, erginlik çağına ulaşmış bir insanı iyi bir fabrika işçisi hâline getirmenin hemen hemen imkânsız olduğunu düşünüyorlardı. Çocukların daha önceden sanayi sistemine uyacak şekilde yetiştirilmesi durumunda, endüstrinin gerektirdiği disiplini sağlamak büyük ölçüde kolaylaşırdı. Bu görüş sonucunda, sanayi toplumunun eğitimi olan kitle eğitimi başlatıldı. Fabrikayı model olarak düzenlenen kitle eğitiminde okuma, yazma, hesap ve biraz da tarih gibi dersler veriliyordu. Bu görünen ders programıydı. Bir de bunun altında, çok daha önemli olan gizli bir ders programı vardı. Bunda üç şey öğretilirdi ki, hâlâ da öğretilmektedir: Her şeyi zamanında yapmak, söz dinlemek ve gösterileni kafanı kullanmadan ezberlemek. Böyle bir eğitiminin, XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, sanayileşme ülkeden ülkeye yayıldıkça, eğitim de daha küçük yaşlardan başlatılıp zorunlu eğitim yılları uzatılarak yaygınlaştırıldığı görülür (Toffler 1981: 53). Günümüzde de süreç devam etmekle birlikte yukarıda kurgulanan bazı hususların yaşanması ile karşı karşıya kalınmaktadır. Zira teknolojiye önemli ilerlemeler katedilmiş, yeni araçlar yeni ihtiyaçlarla birleşerek büyük değişiklikler meydana gelmiştir.

Enformasyonel üretimde verimlilik ile rekabet gücü, bilginin üretimine ve bilgi işlem sürecine dayalıdır. Bilginin üretilmesi ve teknolojik kapasite, farklı türde şirketler, örgütler ve ülkeler arasındaki rekabet açısından kilit araçlardır. Dolayısıyla bilimin ve teknolojinin coğrafyasının, küresel ekonominin mekânları ve ağları üzerinde büyük bir etkisi olması gerekir. Ayrıca bilimin ve teknolojinin olağandışı bir biçimde, bir avuç OECD ülkesinde yoğunlaştığını gözliyoruz. 1993'te küresel çapta, araştırma-geliştirme çalışmalarının % 84'ü 10 ülkenin elindeydi. Bu 10 ülke, son yirmi yılda ABD'de alınan patentlerin % 95'ini de kontrol ediyordu. 1990'ların sonuna gelindiğinde, telefon hatlarının % 74'ü, dünya nüfusunun üst gelir düzeyindeki ülkelerde yaşayan beşte birlik kesiminin elindeydi ve İnternet kullanıcılarının % 93'ünü de onlar oluşturuyordu. Bu teknolojik üstünlük, birkaç 'küresel kent ve bölge'ye yerleşmiş bilgiye dayalı üreticilerle, dünyanın geri kalan kısmı, yani teknolojik olarak bağımlı ülkeler arasında hiyerarşik bir işbölümü biçiminde sunulduğu sürece, bilgiye dayalı küresel ekonomi düşüncesine terstir. Ancak teknolojik karşılıklı bağımlılığın işleyişi, coğrafi eşitsizliğe ilişkin istatistiklerin ortaya koyduğundan daha karmaşıktır. Öncelikle temel araştırmalar, asıl bilgi kaynaklarının büyük bölümü araştırmaya yoğunlaşmış üniversitelerin ve dünya çapında kamu araştırma sisteminin elindedir (Almanya'da Max Planck, Fransa'da CNRS, Rusya'da Bilimler Akademisi, Çin'de Académica Sinica, ABD'de Ulusal Bilim Vakfı, Savun-

ma Bakanlığının DARPA'sı gibi kurumların desteklediği araştırma programlarıyla, Ulusal Sağlık Enstitüsü gibi kurumlar, büyük hastaneler). Bu da, askeriye ile bağlantılı araştırmalar gibi önemli bir istisna dışında, temel araştırma sisteminin açık ve ulaşılabilir olduğu anlamına gelir. ABD'de 1990'larda, bilim ve mühendislik dallarında doktora derecelerinin % 50'sinden fazlası yabancı öğrencilere verilmiştir. Söz konusu yabancı doktora sahiplerinin % 47'si ABD'de kalmıştır, fakat bu durum bilim sisteminin kendi içine kapalı doğasından çok, kendi memleketlerinin onları çekmemesiyle ilgili bir meseledir. (Örneğin, Çin'den gelen doktora öğrencilerinin % 88'i, Hindistan'dan gelenlerin % 79'u ABD'de kalmış; fakat Japonya'dan gelenlerin yalnızca % 13'ü, Güney Kore'den gelenlerinse % 11'i ABD'de kalmıştır.) Ayrıca araştırma sistemi küreseldir. Dünyanın dört bir köşesinde bulunan bilim adamları arasında sonu gelmez bir iletişime dayalıdır. Batı'da Avrupa skolastisizmi zamanlarından beri bilim çevreleri, her zaman büyük ölçüde, küresel değilse de, uluslararası bir akademisyenler topluluğu olmuştur. Bilim, çeşitli yayınlar, konferanslar, seminerler ve akademik dernekler üzerinden iletişim içinde olan bir araştırmacılar ağı etrafında yapılmış, belli araştırma alanları çevresinde örgütlenmiştir. Fakat bunların yanı sıra, çağdaş bilimin temel özelliklerinden biri de, online iletişimin daimi niteliklerinden biri hâline gelmiştir. Zaten İnternet de ordu ile "büyük bilim" in sapkın birleşmesinden doğmuş, 1980'lerin başlarına dek gelişimi bilimsel iletişim ağlarıyla sınırlı kalmıştır. Günümüz biliminin en temel özelliklerinden biri de budur. 1990'larda İnternet'in yaygınlaşması, bilimsel keşiflerin hızlanması, çaplarının genişlemesiyle birlikte İnternet ve elektronik posta küresel bir bilimsel sistemin oluşumuna katkıda bulunmuştur. Bu bilimsel çevrelerde, İngilizcenin uluslararası dil olması, yayınlara, araştırma fonlarına, prestijli atamalara büyük ölçüde Amerikalı ve Batı Avrupalı bilim kurumlarının hâkim olması, şüphesiz başı çeken ülkeler ile kurumlar lehine bir eğilim olduğu gözlenir. Ancak bu sınırlar dâhilinde, asimetric de olsa iletişimi, bulguların ve bilginin yayılmasını sağlayan küresel bir bilim ağı vardır. Öyle ki bazı araştırma alanlarında (enformasyon teknolojisi gibi) iletişimi yavaşlatan Sovyetler Birliği'ndeki gibi akademik sistemler, fazlasıyla geri kalmak gibi ağır bir bedel ödemişlerdir. Günümüzde bilimsel araştırmalar ya küreseldir ya da bilimsellik özelliklerini yitirirler. Fakat, bilim küresel olsa da bilim pratiği gelişmiş ülkeler tarafından tanımlanan konulara kaymıştır (Castells 2008: 155-157).

Ekonomik kalkınma ile rekabet performansı temel araştırmalara değil, temel ve uygulamalı araştırmalar (araştırma-geliştirme çalışmaları) arasında bağlantı kurulmasına ve bunun dünya çapında örgütlere, bireylere yayılmasına dayanır. İleri akademik araştırmalar ve iyi bir eğitim sistemi, ülkelerin, şirketlerin ve bireylerin enformasyonel paradigmaya dâhil olması için gerekli koşullardır, ama yeterli değildir. Dolayısıyla bilimin seçici küreselleşmesi, teknolojinin küreselleşmesini teşvik etmez. Küresel teknolojik gelişme, ulusal ve uluslararası politikalar kadar, bilim, teknoloji ve iş dünyası arasında da bir bağlantı olmasını gerektirir. Kendilerine özgü kayırma eğilimleri ya da kısıtlamaları olsa da, yayılmanın mekanizmaları vardır. Çok uluslu şirketler ve onların üretim ağları aynı zamanda, teknolojik üstünlüğün araçları, seçici teknolojik yayılmanın kanallarıdır. Kamusal olmayan araştırma-ge-

liştirme çalışmalarının büyük bölümü çokuluslu şirketlerin elindedir, onlar da bu bilgiyi rekabet, piyasalara sızma ve hükûmet desteği için kilit bir varlık olarak kullanırlar. Diğer yandan araştırma-geliştirme çalışmalarının maliyetinin ve öneminin artması yüzünden şirketler, dünya çapında başka şirketlerle, üniversitelerle ve kamu araştırma kurumlarıyla (biyomedikal araştırmalar yapan hastanelerle örneğin) birlikte işbirliğine dayalı araştırmalara girişirler. Bunu yaparken sektörlere ve ülkelere yayılan dikey bir araştırma-geliştirme ağının yaratılmasına ve şekillendirilmesine katkıda bulunurlar. Ayrıca sınır ötesi üretim ağlarının verimli bir biçimde işleyebilmesi için çokuluslu şirketlerin uygulamaya dair bilgilerinin bir kısmını ortaklarıyla paylaşmaları, küçük ve orta ölçekli şirketlerin kendi teknolojilerini geliştirmelerine, son tahlilde öğrenme eğrisini geliştirme kapasitelerine katkıda bulunmaları gerekir (Castells 2008: 158).

Yereli Küresele Taşımak ya da Millî Olanın Kürede Erimesi

Bir meydan okuyucu eda ile küreselleşme üç önemli konuda ön plana çıkmaktadır. Birincisi, üniversiteler millî karakterlidir. Millî çıkarları ve vatansızlık düşüncelerini aşıl原因an, millî kültürün oluşmasında ve yayılmasında önemli işlevi olan kurumlardır. Bu durum küreselleşme süreciyle uyumsuzluk oluşturmaktadır. İkincisi, iletişim ve bilişim teknolojilerinin ve küresel araştırma kültürü ve ağlarının etkisi sonucunda öğretimin homojenleşen yapısı ile millî kültür farklılıklarının erimesidir. Üçüncüsü ise üniversitelerin ekonomik ve siyasi olarak bağımlı oldukları ulus-devletlerin zayıflamasıdır (Scott 2002: 191, 197). Bu üç meydan okumanın etkilerinin abartıldığını söylemek mümkündür. Ayrıca olgu ve proje taraflarıyla karşımıza çıkan küreselleşmenin, ikisi arasında bir ayırım yapmadan, gerçekleştirilmesi küreselciler tarafından arzu edilen projenin “kaçınılmazlık” sloganı ile sunulması durumu ile karşı karşıya bulunuyoruz. Öncelikli olarak vatansızlık ve millî çıkarlar ortadan kalkmayıp, bizatihi küresel güç rolünü üstlenen devletler tarafından, bütün dünya hedef alınarak vurgulanmakta, dünyaya şekil verme ya da “adalet ve özgürlük götürme” gibi şiarlarla milliyetçi duygu ve hareketler teşvik ve hatta savaş durumunda tahrik edilmektedir. İkinci olarak eğitimin millîlik vasfının küreselleşme sürecinde ortadan kalktığını söylemek en azından aceleci bir hüküm olmaktadır. Çünkü bizatihi küreselleşmenin aktörleri tarafından eğitim, millî olanı küresel ölçüğe taşımak gayesi ile şekillendirilmektedir. Bir taraftan küresel farkındalık sağlanmakta, diğer taraftan ise millî özellikler ve unsurlar evrensel hâle getirilmeye çalışılmaktadır. Bir taraftan

Diğer yandan araştırma-geliştirme çalışmalarının maliyetinin ve öneminin artması yüzünden şirketler, dünya çapında başka şirketlerle, üniversitelerle ve kamu araştırma kurumlarıyla (biyomedikal araştırmalar yapan hastanelerle örneğin) birlikte işbirliğine dayalı araştırmalara girişirler.

Bir taraftan küresel farkındalık sağlanmakta, diğer taraftan ise millî özellikler ve unsurlar evrensel hâle getirilmeye çalışılmaktadır.

yerel küresele taşınmaya çalışılmakta, diğer taraftan ise küresel çıkarlar istikametinde yerel unsurların meta haline dönüştürülmesi gayreti verilmektedir. Son olarak ulus-devletler yeni biçimler kazanarak ya da kendilerini yenileyerek güç kazanmaya devam etmektedirler. Bu durumda eğitim kurumları ile devlet arasındaki ilişkiler de değişmekte, devlet aslî rolünü oynamaya devam ederek tali rollerini farklı kurumlarla işbirliği hâlinde ya da tamamen onlara devrederek sürdürülmesini sağlamaktadır.

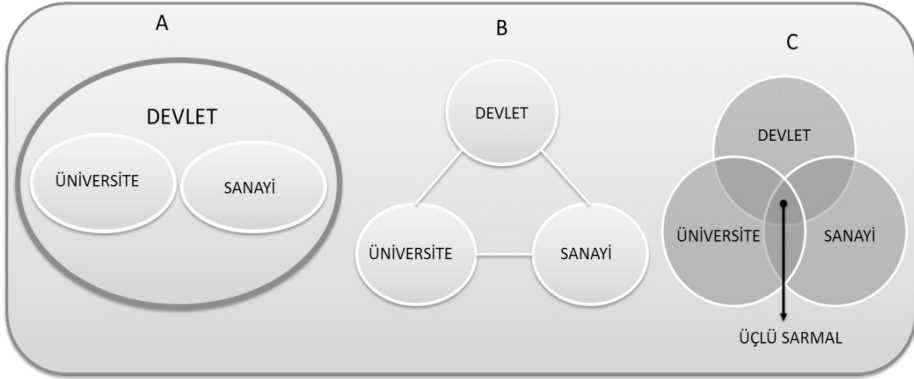
Küreselleşme ve Eğitim	
Olumlu Etkiler	Olumsuz Etkiler
Bilgi parmaklarımızın ucunda: Bilgiye ulaşımda kolaylık ve hız	Her bilginin herkes tarafından ulaşılabilir olmaması (Dijital Bölünme)
Bilginin ve kaynaklarının çokluğu	Bilgi çöplüğü içinde değerli olana ulaşma güçlükleri
Mekânın sınırlarının kırılması ve okulun bireyin ayağına gelmesi (Sanal Eğitim)	Ülkeler arasında teknolojik yatırım farkları sebebiyle oluşan eşitsizlikler
Bilgi üretimindeki akademik hiyerarşinin çözülmesi ve eğitimin okulların tekelinden çıkması	Küresel öğretmenler yoluyla gerçekleşen ulus aşırı eğitim ve bunun sonucunda gerçekleşen ekonomik ve kültürel emperyalizm
Bilgiyi depolamaya yönelik 'ezber' zorunluluğundan kurtulup 'öğrenmeyi öğrenmek'	Ezber yapmamayı öğrenmemek olarak algılama ve yaygınlaşan eğitimli cehalet
Öğretmenin belirleyici olduğu öğretim faaliyetinden kendi kendine öğrenmeye geçiş	Herkesin öğretme rolünü üstlenebildiği sanal okulda niteliksiz öğretmenlik
Hayat boyu kendini geliştirme ve hünelerini açığa çıkarma imkânı ve eğitimin sürekliliği	Bilgi endüstrisinin gelişmesiyle eğitimin 'pazar'a taşınması ve ticarileşme: Şirket okullar, tüccar öğretmenler ve müşteri öğrenciler
Kitlelere yönelik eğitime ilave olarak bireysel yetenek ve tercihlerin esas alındığı eğitim uygulamalarına geçiş	Bilginin çabuk eskimesi ve sürekli yeni bilgileri takip etme zorluğu
Eğitimde küresel ya da bölgesel standartların oluşması ve kalite artışı	Küresel güçlerin ve ulus-üstü birimlerin eğitimin "millîlik" vasfını zedelemesi
Küresel ölçekli enformasyon kaynakları ve dünyada olup bitenlerden haberdar olma	Enformasyonun belirli kaynaklardan yayılması sonucu oluşan yönlendirme-oyalama-kültürel emperyalizm

Toplum açısından bilginin, ekonomi açısından ise üniversitenin artan rolü, üniversite-sanayi-devlet ilişkilerini temsil eden "Üçlü Sarmal (TripleHelix)" olgusu ile analiz edilebilir. Söz konusu sarmal, akademik araştırma ve ekonomik kalkınmayı teşvik etme güdüsü ile birbiriyle iç içe geçen halkalar olarak üniversite, sanayi ve devlet ekseninde oluşturulmuştur. Bu seçkinler topluluğunun bir ürünü

olan girişimci üniversite, öncül akademik misyonlar olan eğitim ve araştırma fonksiyonlarının sınırlarını aşmaktadır. Özellikle ekonomik kalkınma misyonu, sistematik bilimsel yenilik üretimi ve bilgi tabanının yeniden tesisine, gittikçe artan şekilde katkı sağlamaktır. Devlet-üniversite-sanayi ilişkilerini üç şekilde tanımlamak mümkündür. Bu ilişkiler, kronolojik olarak birbirinden sonra gelmektedir (Sakınç ve Bursalıoğlu 2012: 96):

- Birinci model, ulus devletin akademi ve sanayi kesimini içine aldığı ve bu iki kesim arasındaki ilişkileri yönettiği sistemi göstermektedir.
- İkinci model, devletin daha az baskın rol oynadığı, kurumsal alanların her birinin sınırlarının açık bir şekilde tanımlandığı ve diğerleri ile ilişkilerinin çerçevesinin çizildiği bir sistemi ifade etmektedir.
- Üçüncü model, sürekli gelişim gösteren üç alanın kompleks olarak farklı düzeylerde esnek biçimde birbirini etkilediği ve yalnızca onların kendi amaçlarını değil, aynı zamanda diğer iki varlığın da kesinleşmiş amaçlarını gerçekleştirici evrimsel yollar geliştiren kalkınma ve yenilikçi bir modeli temsil etmektedir. Üçlü sarmal olarak bilinen bu model, Avrupa'da bir kısım kamu politikasını düzenleyen normatif bir teorik yapı halini almıştır.

Küreselleşmenin eğitimin millilik vasfına yönelik olumsuz etkisi, eğitimde bölgesel ya da küresel ölçekli standartlaşma ile kendisini göstermektedir. Nitekim Bologna süreciyle birlikte eğitim, küresel ölçekli bir benzeşmeye doğru gitmektedir. Eğitim kurumları arasındaki denkliklerin sağlanması amacıyla gerek derslerin muhtevası ve işlenişi, gerekse ders kredilerinin sayısı tek merkezden belirlenmeye başlanmıştır. Bologna süreci birçok uluslararası kuruluşun işbirliğiyle 46 üye ülke tarafından oluşturulan ve sürdürülen gönüllülük esasına dayalı bir oluşumdur.

Söz konusu oluşum, bir Avrupa yükseköğretim alanı tesis etmeyi hedeflemektedir. Arzulanan hedef ise üye ülkelerin eğitim sistemlerinin tek tip yükseköğretim sistemi hâline getirilmesidir. Sistem çerçevesinde diploma ve derecelerin tanınması, kalite güvencesi, öğrenci ve öğretim elemanları hareketliliği, yaşam boyu öğrenmeyi teşvik, yükseköğretimde Avrupa boyutunu geliştirmek gibi eylem planları bulunmaktadır (YÖK 07.08.2010).

Bölgesel ve küresel düzeyde Türkiye'nin katıldığı bir diğer faaliyet "Erasmus Programı" da etkileri bakımından önemlidir. Erasmus, Avrupa'daki yüksek öğretim kurumlarının işbirliğini ve ortak projeler yapmaları ve kısa süreli öğrenci, öğretim elemanı ve personel değişimini öngören bir Avrupa Birliği programıdır. Erasmus

Küreselleşmenin eğitimin millîlik vasfına yönelik olumsuz etkisi, eğitimde bölgesel ya da küresel ölçekli standartlaşma ile kendisini göstermektedir.

programın amacı; "Avrupa'da yükseköğretimin kalitesini artırmak ve Avrupa boyutunu güçlendirmektir. Erasmus programı, "Üniversiteler arasında ülkeler arası işbirliğini teşvik, öğrencilerin ve eğitimcilerin Avrupa'da karşılıklı değişimini sağlamak, programa katılan ülkelerdeki çalışmaların ve alınan derecelerin akademik olarak tanınması ve şeffaflığın gelişmesine katkıda bulunmak." olarak sunulmaktadır (UA 07.08.2010).

Bologna süreci ya da Erasmus gibi programların eğitimin küresel ölçekli olmasındaki etkisi açıktır. Fakat söz konusu etkinin niteliği ayrıntılı bir incelemeyle tespit edilebilir. Söz konusu

süreç ve uygulanan programlarda, eğitimde belirli hususlarda standardizasyon temin edilmekte ve çeşitli alanlarda denklikler oluşturulmaktadır. Ancak, ülke ihtiyaçları istikametinde ve imkânları nispetinde devam eden farklılıklar göz ardı edilecek kadar küçük değildir. Ayrıca geleneğin ve kültürün aktarımı eğitimin ilk kademelerinden itibaren başlamakta ve sürdürülmektedir. Programlar dolayısıyla gerçekleşen kültürel temasların başka kültürlerle ilgili bilgi sahibi olması ya da belirli bir yakınlaşmanın sağlanmış olması bir gerçektir. Ancak söz konusu ilişkilerin öz farkındalığın artması istikametinde oynadığı rol de yadsınamayacak kadar önemlidir. Her yakınlaşmanın benzeşme ya da aynileşme doğurmasını beklemek en azından aynı millet içerisinde bile var olan farklılıkları görmezden gelmeyi gerektirir. Doğumundan itibaren içinde bulunduğu toplumda bile birey ailevi miras ya da kendisinin bazı tercihleriyle farklı alt kültürlerle hatta karşıt kültürlerle dâhil

olabilmektedir. Kaldı ki oldukça farklı kültürlerle karşılaşmalar, iktibasların bütünüyle aynı olmasını doğurmuyor. Bilhassa derin kültürel yapıya sahip ve sömürgeciliğe maruz kalmamış bizim gibi milletlerin, küresel nüfuza sahip kültürlerle teması, doğru bir kültür politikasıyla da desteklendiğinde, tüm dünyayı hedef alan homojenleştirme projesinin engellenmesiyle neticelenebilecektir. Ancak, mevcut kültür politikalarının böyle bir sonucu doğurmaktan aciz olduğu görülmektedir. Liberalizmin ayartıcı cazibesine kapılan politikacılar, kendilerini muhafazakâr kategorisinde görseler de bizatihi muhafazakârlığın içini boşaltmak gibi bir rol üstlenmektedirler. Günümüz uygulamaları “liberal muhafazakârlık” adıyla anılan bir uygulamanın, liberalizmin, muhafazakârlığı kendi bünyesinde eritmesi dolayısıyla mümkün olmadığını göstermektedir. Görülmektedir ki liberalizm, önüne hangi tamlama getirilirse onu yutmaktadır. Zamana uymak, zamanın sahipleri tarafından tarihe atılmakla neticelenmektedir. O hâlde zamana ayak uyduran değil, meydan okuyup, zamanı inşa eden bir millet ülküsü taşımak ve bu istikamette politikalar üretmek gerekmektedir.

Zira okullar artık, tıpkı ticari şirketler gibi yeniden yapılanmaktadır. Hatta okulla ilişkileri olmayan örgütler eğitim alanına girmeye başlamışlardır.

Küreselleşme ve Eğitimin Ticarileşmesi

Üniversitelerin devlet kaynaklarına ulaşma-sındaki zorluklar ya da devletin üniversitelere kaynak aktarımında yetersiz kalması üniversiteleri yeni kaynak arayışlarına sürüklemiştir. Üniversitelerin uluslararası öğrenci kayıt etme çabaları bir yönüyle ekonomik olmakla beraber esasen diğer üniversitelerle olan rekabetlerinin de bir sonucudur. (Scott 2002: 202). Diğer taraftan piyasalar ve bilgi teknolojileri eğitim üzerinde önemli etkiye sahip olmaya başlamıştır. Eğitimin ticarileşmesi, pazarlanması ve okulların ticari kurumlar olarak yeniden yapılandırılmasında söz konusu etki ihmal edilemeyecek kadar önemlidir. Zira okullar artık, tıpkı ticari şirketler gibi yeniden yapılanmaktadır. Hatta okulla ilişkileri olmayan örgütler eğitim alanına girmeye başlamışlardır (Gidden 2000: 456). Bütün bu faktörlerin üniversiteleri ekonomik temelli kurumlar olarak dönüştürmesi “şirket üniversite” kavramının gelişmesini beraberinde getirmiştir. Özellikle ABD’de şirket üniversitelerinin hızlı bir şekilde artışı, yükseköğretimin ticarileşmesinin en büyük kanıtlarından birisidir. Şirket üniversitelerinin “sanal üniversite” kavramıyla da

ilişkili bir anlam taşıması, yükseköğretim-ticaret ya da pazar ilişkisini destekleyen bir başka göstergedir. Öğrencilerin müşteri kabul edildiği bu yeni sistemde akademisyenler de müteşebbisler (akademik kapitalistler) olarak nitelenmektedir. Artık üniversiteler de büyük şirketler gibi yönetilmeye başlamıştır. Bir değer olarak bilgi, üretilen ve aktarılan olmaktan çıkıp pazara sunulabilen ve satılabilen bir meta hâline gelmiştir (Karaman 2010: 136). Böylece bilgi çoktan beri bir "güç" vasıtasına dönüşmüşken, buna bir de "maddî ve ölçülebilir değer" ilave edilerek, "fayda" göz ardı edilmeye başlanmıştır.

Artan ekonomik entegrasyon, rekabet, yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimi, artan uluslararası bilgi ağı, İngilizcenin yaygın dil olarak kabul görmesi ve devletin küçültülmesi gibi oluşumları beraberinde getiren küreselleşme olgusu, bilgininküresel paylaşımına, yükseköğretimsınır ötesine açılmasına, öğrencilerin ve akademisyenlerin uluslararası hareketliliğine, yurtdışına şube kampüs kurulmasına, üniversite-sanayi etkileşimi kapsamında girişimci üniversite, şirket üniversiteleri gibi yeni oluşumlara ve farklı bölgelerdeki yükseköğretim kurumları arasında ortaklık türlerinin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Küreselleşme sürecinin tamamlayıcı unsurları olan deregülasyon, özelleştirme ve serbestleştirme eğilimleri, yükseköğretimde kamu kaynaklarına olan bağımlılığı, dolayısıyla devletin rolünü azaltarak, piyasa açısından daha girişimci ve rekabetçi yapıya sahip ve etkili profesyonel bir yönetim sergileme amacına hizmet etmişlerdir (Sakınç ve Bursalıoğlu 2012: 93). Ancak, yükseköğretimin şirketleşmesi, eğitimde fırsat eşitliği, eğitimin millîlik vasfı ve adil devlet anlayışıyla çatışmaktadır.

Özellikle ABD üniversitelerinin bir bölümünde uygulanan şirket tipi üniversite modeli dünyanın birçok bölgesinde uygulanmaya çalışılmaktadır. Bu model öğrenci-müşteri-şirket üçlemesi içinde gelişen modeldir: 1) Bu doğrultuda yeni bilgi tabanlı ekonominin gereklerine uyan üniversitelerin başarılı olacağı dolayısıyla iş çevreleri ile ilişkilerini geliştirecekleri beklenmektedir. 2) Bu bağlamda üniversiteler arasında hiyerarşik farklılıkların oluşacağı kesindir. 3) Üniversitelerin kendi kendini yönlendiren-öğrenen örgütler olmaları hedeflenmektedir. Üniversitelerin bu doğrultuda şekillenmelerine dair bakışları arttırmak mümkündür. Üniversitelerin uluslararası elit topluluklar olarak alınmaları mümkündür. Birbirleriyle ilişkili bir düzlemde araştırmalarını yapmak, tartışmak, uluslararası hakemli dergilerde yayınlanan yazılar, serbest ticaret kurallarına bağlı olarak üretilen akademik bilgi, kendi alanında değerli bir akademisyenden onay almak, akreditasyon süreçleri, uluslararası burslar, akademik hayatın küresel süreçte artan ürünleridir. Diğer

taraftan İnternet ortamı ile sağlanan bilgilenme, iletişim ve kollaborasyon önemlidir. İnternet ortamı bilginin karşılıklı inşa edilebileceği bir ortak çalışma mekânıdır. Bu ortamda bilgi tartışılır, dönüştürülür, ortak projeler geliştirilebilir. Böylece üniversitenin yeniden öğrenme görevi yerine getirilmiş olur. Bu doğrultuda üniversiteler sürekli verimlilik üreterek gelişen kurumlar olarak varlıklarını sürdüreceklidir. Üniversitenin bu süreçte iş alanı, kamu sektörü ile birlikte hibrid ortaklıklar kurmaları beklenmektedir. Bu tanımlanan modelin kolaylıkla Amerikan üniversiteleri için işlediği görülmektedir. Amerikan üniversitelerinde buna ek olarak dünyanın gerisinin ne durumda olduğuna dair öğrenme programları geliştirildiği görülmektedir. Amerikan üniversitelerinde Amerikan eğitimini dünyayı farklı bölgelerden görme çabaları, farklı kültürleri anlama çabalarınınvebirdünya vatandaşıyetiştirme amaçlarının da gündeme geldiği görülmektedir (Arslanoğlu 2002: 10). Bunun için de bilgi jeopolitik bir güce dönüşmekte ve bilgi belirli stratejiler dâhilinde belirli merkezlerde üretilmektedir.

Eğitim ile sömürgecilik arasında var olan yoğun ilişki dikkate alındığında sürecin küreselleşme bağlamında da devam ettiği görülür. Eğitim kurumları, sömürgecilerin, sömürgelerine nüfuz etmelerinin ve sömürüye uygun hâle getirmenin en önemli araçları olarak işlev görmüştür. Bu bakımdan Batılı eğitimin en vazgeçilmez gayelerinden olarak, Batılı ihtiyaçlara göre şekillenmiş insan gücü yetiştirilmeye başlanmıştır. Bu bakımdan da eğitim kurumları birer doğrudan ya da dolaylı kâr amaçlı kurumlar hâline gelmiştir. Bir taraftan uygun insan gücü üretilmekte diğer taraftan kültürel yozlaşma yoluyla pazarı yeniden belirleme yoluyla sömürü kolaylaştırılma yoluna gidilmiştir (Mazrui 1991: 69).Bilginin belirli merkezlerde üretiliyor olması, çevrenin söz konusu merkezlere yönelmesine ve bunun sonucunda da bağımlı hâle gelmesine yol açmaktadır. Tıpkı mal ve ürünün belirli merkezlerden tüm dünyaya yayılması ve pazarlanması gibi bilgi de yayılmaktadır. Ancak bir farklılık vardır ki, o da mal ve ürün tüketicinin ayağına gelirken, birey bilginin merkezine gitmek zorunda kalabilmektedir.

Eğitim ile sömürgecilik arasında var olan yoğun ilişki dikkate alındığında sürecin küreselleşme bağlamında da devam ettiği görülür. Eğitim kurumları, sömürgecilerin, sömürgelerine nüfuz etmelerinin ve sömürüye uygun hâle getirmenin en önemli araçları olarak işlev görmüştür.

Sanayi devrimi sonrasında kültür endüstrisi ortaya çıkmış ve kültürel unsurlar ve değerler metalaşmaya başlamıştır. Küreselleşmenin gerek olgu, gerekse ideolojik hâkimiyetiyle paralel bir gelişme ise bilgi endüstrisinde olmuştur. Bilgi hem güç hem de meta olarak pazardaki yerini almıştır.

Yenilikçi düşünce ve zihniyet hızla yayılmaktadır. Topluma kazandırılan yenilikçi düşünce ve zihniyet eğitim yoluyla topluma değer katabilecek alanlara yönlendirilmediği takdirde, tüketim toplumunun 'yeni' olana eğilimi ve tüketim bağımlılığını arttıracaktır. Yeniliği bulan ve gerçek-leştiren değil, sadece kullanmakla yetinen birey tipi toplumsal gelişmeye katkıda bulunamayacaktır.

Sürekli ve Sanal Eğitim

Sanayi devrimiyle birlikte ulaşımda meydana gelen gelişme insanları işe ve okula taşımıştır. İnternet teknolojisindeki gelişme ve yaygınlaşma ise işi ve okulu kısmen de olsa eve taşımaktadır. Eğitim ve öğretim okullarla sınırlı kalmamakta, bilgi kaynaklarının ulaşılabilirliği artmakta ve eğitim sanal ortamlara taşınmaktadır.

Sanal eğitimin ilkesi "Siz okula gitmiyor-sunuz, okul sizin ayağınıza geliyor." şeklinde ifade edilmektedir. Nitekim günümüzde sanal ortamda hemen her konuda eğitim görüp diploma ya da sertifika almak mümkündür. Eğitimi alan kişi ile öğretmenin aynı mekânda bulunmalarının zorunlu olmadığı bu sistemde, farklı şehirler ya da ülkelerden kişilerin aynı mekândaymış gibi ders yapabilmeleri mümkündür (Bozkurt 2006: 217). Böylece eğitimin en önemli kurumu olan okullar, küreselleşmenin mekân üzerindeki sınırları kaldırıcı etkisi dolayısıyla yegâne belirleyici olmaktan çıkmıştır. Fakat, bilgi ve teknolojinin üretilmesi hususunda baskın rollerini devam ettirmektedirler. Bir anlamda üretilmiş olanı yayma ve öğretme işlevi görmektedir.

Sanayi toplumunda bir kez öğrendikten sonra ömür boyu sürdürülen işlerin yerini geçici/sözleşmeli işler almaktadır. İşin sürekliliğini yitirmesine paralel olarak, çalışanlar, hayatları boyunca yeni işlere uygun yeni hünerler kazanma ihtiyacı duymaktadırlar. Söz konusu hünerler, gelişen teknolojiyi takip etme ve kullanabilme ihtiyaçlarına uygun olarak geliştirilmek zorunda kalmaktadır. Zira gittikçe artan teknoloji yoğun yatırımlar, yüksek maliyetli makinelerin kullanımında yetişmiş eleman ihtiyacını doğurmaktadır. Bilgisayar destekli ya da bizatihi kendisi bilgisayara dönüştürülmüş olan makinelerin kullanımı dolayısıyla işgücü yüksek, vasıflı/eğitilmiş bilgi işçilerine dönüşmüştür (Bozkurt 2006: 214-215). Bilgisayar teknolojisinde ve yazılımda yaşanan hızlı gelişmeler, bilginin çabuk eskimesine

yol açmaktadır. Bu durumda eğitim, hayatın tamamına yayılmak suretiyle devam etmekte, daha keskin bir ifadeyle eğitimin bizatihi bir hayat tarzı olmaktadır.

Günümüzde öğrenmeyi öğrenmek, eğitimin önemli usullerinden biri olmuştur. Hızla değişmek, bilginin kendi doğasından kaynaklanmaktadır. Diploma sahibi bir kişi bilgisini sürekli yenilemediği takdirde kısa zaman içerisinde “eskimiş” duruma düşer. En uzun eğitim süresine sahip okullar bile bütün bilgileri kazandıramaz. Bu sebeple eğitim sistemi, öğrenciyi öğrenmeye hazırlamak işlevini üstlenmek durumundadır (Drucker 1991: 238). Her yeni durum karşısında birey, onu öğrenmenin yollarını bildiği takdirde, yabancılık ve zorluk çekmeden bu duruma uyum sağlayabilmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Küreselleşme bir taraftan kaçınılmaz bir süreç olarak görülürken, diğer taraftan bir dayatma olarak nitelendirilmektedir. Onun kaçınılmazlığından dem vuranlar genellikle ya küreselleştirenlerin bizatihi kendileri ya da kurtuluşu küreselleşmekte bulanlardır. Onu bir dayatma olarak nitelendirenler ise genellikle söz konusu süreçten olumsuz olarak etkilenen ve bu etkilerin kaynağı olarak da küreselleşmeyi görenlerdir. Bu bakımdan küreselleşmeden ne anladığımız, meselenin neresinde durduğumuzla alakalıdır. Bizim durduğumuz nokta ise bu ikinciler olarak nitelendirilebilir. Dolayısıyla küreselleşme, bütün dünyaya hâkim olma mücadelesinin bir ideolojisi olarak görülebilir. Bu bakımdan küreselleşmede söz konusu olan karşılıklılık değil, tek taraflılıktır. Dayatmanın en ılımlı araçları, ince propaganda teknikleri ile donanmış, yoğun mesaj bombardımanı olarak karşımıza çıkarken, orta şiddetteki dayatma sözde küresel dünyadan tecrit etmeyi ortaya çıkarmakta, en yüksek ve son teknik olarak ise zor kullanma kendisini bütün çirkinliği ve acımasızlığı ile göstermektedir. Burada süreç en ılımlı olandan başlamakta, beklenen sonuç elde edilemeyince aşama aşama diğerleri uygulanmaktadır. Ancak önemle belirtmek gerekir ki, aslolan birinci aşamadır ve doğrudan doğruya kültürü hedef alması dolayısıyla, en sinsi ama en kalıcı tesirler bırakan yoldur. İkinci aşama burada elde edilecek başarıya bağlıdır. Kültürel bağımlılığın sağlanamaması durumunda, siyasi ve iktisadî tecride müracaat edilir. Bununla küreselleşmenin dışında yaşanamayacağı mesajı verilmek istenmektedir. Ancak, burada da başarı elde edilemeyince askerî müdahale yoluna gidilir. Zira bütün çabalara rağmen dayatılan küreselleşmenin dışında kalmak suretiyle de varlığını devam ettirenler, bu hususta tereddüt içerisinde olanlara örnek teşkil etmekte, küreselleştirilmeye yönelik karşı

Bir ideoloji ve proje olarak küreselci eğitim politikaları ile başa çıkmanın yolu, bilgiyi üretmekten ve başkalarının icadı olan teknolojik bağımlılıktan kurtulmaktan geçer.

duruşları cesaretlendirmektedir. Bu durum sözde dünya barışı için ciddi tehlikeler barındırmaktadır ve barış için savaş kaçınılmaz hâle gelmiştir. Küreselleşmeye karşı direnenlerin mevcut ya da muhtemel savaştan başarı ile çıkmaları ise tekrar birinci aşamadaki kültür politikalarına bağlıdır. Bu aşamada sadece savunma durumunda kalmış ya da siyasi iktidar olarak direnmekle birlikte, mevcut direnci millî hassasiyetlere bağlamak suretiyle vatandaşlarına yayamamış, tabana yayılmış kültürel bir direnci oluşturamadığı gibi, kendi kültürünü bir atılım aracı olarak kullanamamış ve kültürel yaratıcılığını yitirmiş toplumlar henüz daha savaş başlamadan mahkûmiyetlerini ilan etmişlerdir.

Bilim anlayışının içinde neşvünema bulduğu Batı'yı, dedelerinin, "Gülüyle alalım olmadı dikenini de katalım." mücadelesini miras alan bir torun olarak neyi, niçin alacağımızı, kiminle nasıl diyalog kuracağımızı bir kez daha gözden geçirmek durumu ortaya çıkmıştır. Bilimin olduğu yere beynin dönmesi zaruri olmakla birlikte, bilim anlayışının güç ve faydadan gayrısını ihmal hatta inkâr eden yönü de hesaba katılmalıdır. Ayrıca bütün aksi iddia ve gizleme gayretlerine rağmen, onun kendinin bildiği ve yakın bulduğu gelenekle kurduğu bağdan pay çıkartarak kendi gelenek veya klasik eserlerimize, hiç değilse R. Bacon kadar merak sarıp oryantalist bakışı terk etmek zor olsa da en azından haberdarlık mesafesinde durma ihtiyacı ortaya çıkmış görünmektedir.

Bir ideoloji ve proje olarak küreselci eğitim politikaları ile başa çıkmanın yolu, bilgiyi üretmekten ve başkalarının icadı olan teknolojik bağımlılıktan kurtulmaktan geçer. Batı dünyasında inşa edilmiş bilgi ve icat edilmiş teknolojiye faydalanmanın gereği ortada olmakla birlikte, "bağımlılık" tutum ve davranışı ile neticelenmesi gibi zorunluluk yoktur. Başka bir ifadeyle aydınlar, Batıperest yaklaşımla jeopolitik amaçlar içeren bilgi karşısında pasif bir alıcı ya da o bilginin mahkûmu değillerdir. Aydın, bilgi yaratma istikametinde yürümeye mecburdur ve amacını gerçekleştirebilme noktasında özgürdür. Ayrıca bilginin tekniğe uygulanması ile gerçekleşen yenilikler ve buluşlar, kendi ihtiyaçlarımız, hedeflerimiz ve mana âlemimizle ilişkili olacak şekilde üretilmek durumundadır.

Bütün dünyayı hedef alan ve en azından teknik taraflarıyla standartlaşmaya

doğru meyleden eğitim sistemini olduğu gibi reddetmek yerine, millî eğitim sistemi içerisinde eritmek suretiyle faydalanmak gerekmektedir. Birçok kurumda görüldüğü gibi eğitim de uluslararası bağlantılar ya da teşkilatlanmalar aracılığıyla küresel ölçekli hâl almaktadır. Diploma denklikleri ile eğitimde standartlaşma, öğrenci ve öğretim elemanı değişimi ile de doğrudan temas artmaktadır. Bu bir taraftan farklılıkların törpülenmesine yol açarken, diğer taraftan da farklılıkların farkındalığını arttırmaktadır. Söz konusu süreci dikkate alarak, eğitimde millîliğin çağ dışı olduğu ve ortadan kalktığını iddia etmek, bir projenin mahsulüdür. Bu iddiayı öne sürenlerin bizatihi kendilerinin millî eğitimlerini evrensel kılmaya çalıştıklarını görmek gerekir. Eğitim politikasını belirleyenler, “evrensel hakikat” iddiasının en azından bilimsel bakışa uygun olmadığını bilmelidirler. Bir zamanlar komünist evrenselciliğin faturasının ve akıbetinin ne olduğunu dikkate alarak, liberal evrenselcilerin de sonu gelmez tarihî akış içerisinde son bulacaklarını göz önünde bulundurmak gerekir.

Eğitim kurumları bir taraftan devlet desteği dışında sanayi ile işbirliği yapmak suretiyle yeni kaynaklar elde ederken diğer taraftan öğrenciyi müşteri olarak görmeye başlamış, böylece şirket tipi örgütlenmelere dönüşmeye başlamıştır. İşte, eğitimde millîliği zedeleyen asıl yapılanma budur. Özellikle küresel bağlantıları bulunan şirketlerin hâkimiyetine geçen üniversitelerin yetiştirmeye gayret ettikleri insan tipinin küresel uyum içerdiği dikkatleri çekmektedir. Hâlbuki eğitimde, küresel bağımlılığı olan insanlar değil, kendi gayelerini küresel ölçekli hâle getirmiş şahsiyetler yetiştirmek hedeflenmelidir. Başka bir ifadeyle boyun eğen değil, meydan okuyan bireyler yetiştirilmelidir. Ayrıca, eğitim faaliyeti devletin asli vazifeleri arasında yer alır. Öğrenciyi müşteriye dönüştüren bir anlayış “sosyal devlet ya da adil devlet” ilkesi ile bağdaşmaz. Eğitimde fırsat eşitliği ortadan kalkacağı için sosyal hareketliliğin en önemli araçlarından olan eğitim kurumu bu işlevini kaybeder. Kabiliyetlerin, ortaya çıkması ya da keşfedilmesi imkânsız hale gelir. Adil gelir dağılımı sağlanamadığından sosyal bütünleşme yara alır, çözülme emareleri baş gösterir.

Günümüzde okul, önemini kaybetmemekle birlikte, tek başına yeterli olmaktan çıkmakta, eğitim “süreklilik” kazanmakta ve sanal âleme taşınmaktadır. Kütüphaneler dijital ağlarla bireyin cebine kadar ulaşabilmekte ve devasa boyutlu kütüphaneler, mini bilgisayarlar sığabilmektedir. Söz konusu gelişmeler karşısında kendi eserlerimizi dijital ağlara dâhil etmeye yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

İnternet ortamında faaliyet yürüten sanal öğretmenlik alanını boş bırakmayıp, ülke gerçeklerini ve millî ülküyü esas alan, planlı ve nitelikli eğitim programları oluşturmak gerekir. Malumat bolluğuyla oluşan çöplük içerisinde gençlerin boğulmasını önlemek ve seçici-ayırt edici davranışlar kazandırmak için “öğrenmeyi öğretmek” yönünde eğitim verilmelidir.

Kaynaklar

- ARSLANOĞLU, Rana A. (2002). “Küreselleşme ve Eğitim”, Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi, C.XXI, S.1, s.1-12.
- BOZKURT, Veysel (2006), Endüstriyel ve Post-Endüstriyel Dönüşüm, Bilgi, Ekonomi, Kültür, Bursa: Ekin Yayınları.
- CASTELLS, Manuel (2008), Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür, Birinci Cilt, Ağ Toplumunun Yükselişi, (çev. Ebru Kılıç), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- DRUCKER, Peter F. (1991), Yeni Gerçekler, (çev. Birtane Karanakçı), Ankara: İş Bankası Yayınları.
- GİDDENS, Anthony (2000), Sosyoloji, (hızl. ÖZEL H.- GÜZEL C.), Ankara.
- KARAMAN, Kasım (2010), “Küreselleşme ve Eğitim”, ZfWT, Vol.2, Nu.,3.
- LEE, Molly N. (2002), “Eğitimde Küresel Eğilimler”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, C. 2, (1), İstanbul: Edam Yayınları, s. 155-164.
- MAZRUI, Ali.(1991), “Çok Uluslu Bir Şirket Olarak Afrika Üniversitesi”, Sömürgecilik ve Eğitim, (hızl. G.P. Altbach, - G.P.Kelly), (çev. İ.Kalın), İstanbul.
- SAKINÇ, Süreyya-AYBARÇBURSALIOĞLU, Sibel (2012), Yükseköğretimde Küresel Bir Değişim: Girişimci Üniversite Modeli, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, C.2, S.2, Ağustos, s. 92-99.
- SCOTT, Peter. (2002), Küreselleşme ve Üniversite: 21. Yüzyılın Önündeki Meydan Okumalar. (çev. S.Çiftçi), *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, C. 2, (1), İstanbul: Edam Yayınları, s. 191-208.
- TOFFLER, Alvin (1981). Üçüncü Dalga, (çev. A.Seden), Altın Kitaplar Yayınları.